

Marek Mrówczyński

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

marekmr@ukw.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3614-2628>

Pojęcie sądu upadłościowego

<http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2024.025>

1. Uwagi wprowadzające

W obecnie obowiązującej ustawie Prawo upadłościowe (pierwotnie zatytułowanej: Prawo upadłościowe i naprawcze)¹ wielokrotnie stosowany jest termin „sąd upadłościowy”. Co więcej, część przepisów zawierających to sformułowanie została dodana do ustawy w ramach niedawnych nowelizacji². Znaczenie tego terminu nie zostało nigdzie wyjaśnione. Tymczasem już sam wyraz „sąd” ma dwa obszary znaczeniowe. Pierwszy to obszar ustrojowo-organizacyjny; na tym gruncie mówi się o: 1) sądzie jako organie władzy sądowniczej państwa³, np. sąd powszechny, sąd administracyjny (jest to ujęcie ogólne i abstrakcyjne); 2) sądzie jako organie wyodrębnionym w strukturze organizacyjnej sądownictwa (wyodrębnionym w jednostkę organizacyjną w postaci wydziału), np. sąd

¹ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r., tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 794; dalej jako: p.u.

² Ustawa z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1802; ustawa z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 1080.

³ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwuński, *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, Warszawa 2002, s. 22.

rodzinny, sąd gospodarczy; 3) sądzie jako konkretnym organie władzy sądowej działającym w konkretnej miejscowości (i z konkretnym zasięgiem terytorialnym). Drugi obszar znaczeniowy terminu „sąd” wiąże się z procesowym statusem sądu; chodzi o sąd jako organ procesowy (sąd w znaczeniu procesowym)⁴, czyli podmiot o określonych kompetencjach w postępowaniu, postawiony obok innych organów procesowych⁵. Można go utożsamić ze składem orzekającym⁶ (na gruncie konkretnego postępowania jest to konkretny skład). Na ten podział nakłada się inny, a mianowicie użycie terminu „sąd” w znaczeniu podmiotowym⁷ i jego użycie w znaczeniu przedmiotowym⁸. Problem komplikuje się jeszcze bardziej, jeżeli weźmie się pod uwagę, że sąd może być kwalifikowany w aspekcie pełnionej funkcji, określanej stosownym przymiotnikiem, np. sąd opiekuńczy, sąd rejestrowy, sąd egzekucyjny⁹. Stąd dokonany na początku rozważań podział może też być punktem wyjścia do następującego ujęcia: sądowi w znaczeniu instytucjonalnym (czyli ukonstytuowanemu organizacyjnie, jak np. sąd rejonowy, sąd rodzinny, sąd gospodarczy) przeciwstawia się sąd rozumiany funkcjonalno-proceduralnie

⁴ Ibidem.

⁵ Pojęcie organów procesowych można uznać za tożsame z pojęciem organów postępowania cywilnego, A.G. Harla, *Organy postępowania upadłościowego a organy postępowania cywilnego w ujęciu systemowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 4, s. 24–26. Wśród organów procesowych trzy mogą być kwalifikowane jako organy stałe, gdyż występują w każdym rodzaju postępowania cywilnego, są to: sąd, przewodniczący i referendarz sądowy; zob. P. Feliga, *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013, s. 86. Pojęcie organów postępowania cywilnego jest nadrzędne wobec pojęcia organów postępowania upadłościowego; A.G. Harla, *Organy postępowania*, s. 24–26.

⁶ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, op.cit., s. 22.

⁷ Por. A. Gałas, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2: Art. 459–1217, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, Legalis, komentarz do art. 694² k.p.c., teza 1.

⁸ Jest to użycie w sposób nawiązujący do traktowania sądu jako pewnego rodzaju urzędu państwowego; por. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, op.cit., s. 22.

⁹ Z takim wyodrębnieniem funkcji w zasadzie wiąże się też stosowna regulacja postępowania, w tym szereg odrębności proceduralnych.

(np. sąd opiekuńczy, sąd procesowy)¹⁰. Przy tym nieraz może nie być konieczne, a czasem nawet nie do końca możliwe, wyraźne oddzielenie od siebie poszczególnych obszarów znaczeniowych¹¹, np. w rozważaniach z zakresu właściwości sądu.

W ramach tej problematyki uwidacznia się zatem aspekt ustrojowy i aspekt procesowy. Stąd powstaje pytanie: czy pojęcie sądu upadłościowego jest jednolite? Czy i w jakim stopniu w ogóle jest utrwalone w polskim prawie, a ściślej – ustawodawstwie, doktrynie i orzecznictwie? Problem ma znaczenie praktyczne – głównie dla zagadnienia właściwości sądu w sprawach objętych p.u. Próba rozstrzygnięcia tych kwestii stanowi cel niniejszego opracowania.

2. Ewolucja stanu prawnego i poglądów doktryny

2.1. Okres obowiązywania Prawa upadłościowego z 1934 r.

Poprzednikami pierwszego polskiego aktu prawnego poświęconego prawu upadłościowemu¹² były regulacje obowiązujące na ziemiach polskich objętych poszczególnymi zaborami. W akcie prawnym, który później wywarł wpływ na ustawodawstwo niepodległej Polski¹³, a mianowicie *Konkursordnung* z 1877 r., występował termin

¹⁰ W. Broniewicz, *Sąd rodzinny a sąd opiekuńczy*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 2, s. 41–43.

¹¹ K. Flaga-Gieruszyńska (w: *System postępowania cywilnego*, t. 3A: *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024, s. 500) zakłada inaczej: że możliwe jest „precyzyjne rozróżnienie” w tym zakresie. Zob. pkt 4 niniejszego opracowania.

¹² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe, tekst jednolity: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.; dalej jako: p.u. z 1934 r.

¹³ Wpływ tego prawa Rzeszy następował za pośrednictwem ustawy austriackiej; R. Adamus, *Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce*, w: *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, nuntia vetustatis*. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Włodzimierzowi Kaczorowskiemu, red. E. Kozerska, M. Maciejewski, P. Stec, Opole 2015, s. 617. W prawie austriackim obowiązywała ustawa konkursowa z 1868 r., a następnie Cesarskie rozporządzenie o upadłości (*Konkursordnung*) z 1914 r.

„Konkursgericht”¹⁴. *Konkursgericht* to nie nazwa sądu; według prawa obowiązującego na ziemiach polskich zaboru pruskiego sprawy upadłościowe należały do właściwości sądów obwodowych (*Amtsgericht*)¹⁵; podobnie było to rozwiązane w prawie austriackim. *Konkursgericht* w wypowiedziach polskich przedstawicieli doktryny występował jako: „sąd upadłościowy”, „sąd upadłości”¹⁶. Ponieważ dawniejszym terminem na określenie upadłości był „konkurs”, w polskim języku prawniczym obok terminu „sąd upadłościowy” funkcjonował termin „sąd konkursowy”¹⁷. W doktrynie znane było też pojęcie organów konkursowych¹⁸; sąd konkursowy był jednym z nich.

Po wejściu w życie p.u. z 1934 r. pojęcie sądu upadłościowego nie było pojęciem języka prawnego (tym bardziej, że – podobnie jak wcześniej – nie było wyodrębnionych organizacyjnie sądów upadłościowych¹⁹); w ustawie stosowany jest termin „sąd” bez przymiotnika. Pojęcie sądu upadłościowego było natomiast używane incydentalnie w doktrynie. Na przykład tam, gdzie w ustawie posłużono się opisowym sformułowaniem „sąd, w którym toczy się postępowanie upadłościowe” (art. 65), Maurycy Allerhand w komentarzu użył terminu „sąd upadłościowy”²⁰. Jednocześnie – co istotne dla dalszych rozważań – już dla doktryny przedwojennej było istotne,

¹⁴ Zob. § 64, 67, 77, 83, 87, 117, 183. 188.

¹⁵ H. Niestrój, *Sąd obwodowy w strukturze sądownictwa niemieckiego*, referat, Archiwum Państwowe w Opolu, s. 6, http://adacta.archiwa.net/file/H_Niestroj_sad.pdf (dostęp: 2.07.2024 r.).

¹⁶ Zob. B. Stelmachowski, *Prawo upadłościowe Ziem Zachodnich*, Poznań 1932, s. 6. 14, 23.

¹⁷ Zob. na gruncie prawa obowiązującego na ziemiach polskich zaboru austriackiego (ustawa konkursowa z 1868 r.): J. Trammer, *Ustawa konkursowa wraz z innemi ustawami i rozporządzeniami odnoszącemi się do prawa konkursowego, orzeczeniami Sądu Najwyższego i objaśnieniami*, Kraków 1904, s. 9, 14, 15, 16, 269, 270, 271; E. Till, *Zasady materialnego prawa konkursowego austriackiego*, Lwów 1907, s. 32, 33, 34.

¹⁸ Zob. J. Trammer, op.cit., s. XVI; E. Till, op.cit., s. 30.

¹⁹ Właściwe rzeczowo były sądy okręgowe działające w wydziałach handlowych, a tam, gdzie tych wydziałów nie powołano – w wydziałach cywilnych; zob. art. 8 p.u. z 1934 r. w wersji pierwotnej.

²⁰ M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*, t. 1: *Komentarz*, Warszawa 1937, s. 339 i 342; zob. też *Prawo upadłościowe w opracowaniu E. Steina i A. Thaler’a i Prawo o postępowaniu układowym w opracowaniu D. Bulwy*, Warszawa 1935, s. 6, gdzie użyto sformułowania: „sąd okręgowy jako upadłościowy”.

że należy odróżniać sąd prowadzący postępowanie upadłościowe (czyli postępowanie uregulowane prawem upadłościowym) od sądu, który prowadzi proces wytoczony z powodu postępowania upadłościowego czy też w toku postępowania upadłościowego²¹. W tej drugiej grupie spraw w polskim systemie prawa – w odróżnieniu od niektórych innych ustawodawstw – nie została przyjęta reguła wyłącznej właściwości sądu upadłościowego²². W doktrynie znane było ogólne pojęcie organów postępowania upadłościowego, lecz używane było rzadko i nie podjęto prób zdefiniowania go²³.

Lata dziewięćdziesiąte XX w. są tym okresem, w którym w nauce prawa procesowego skonstruowano w osobnym obszernym opracowaniu już w pełni rozwinięte pojęcie organów postępowania upadłościowego wraz z ich definicją²⁴. Autor opracowania do tych organów zaliczył w szczególności sąd upadłościowy²⁵. Pojęcie sądu upadłościowego w tych rozważaniach mieściło w sobie „sąd ogłaszający upadłość”, „sąd rozpatrujący środki odwoławcze”²⁶. Feliks Zedler posługiwał się w tym okresie pojęciem „organów prowadzą-

²¹ Zob. J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, t. 1, reprint, Bydgoszcz 1992, s. 152.

²² M. Allerhand, op.cit., s. 339 i 342; G. Lauter, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, komentarz*, Warszawa 1935, s. 71. Niemniej art. 65 p.u. z 1934 r. przyjął rozwiązanie w pewien sposób nawiązujące do tej reguły: sądem właściwości ogólnej w sprawach przeciwko masie upadłości jest sąd rzeczowo właściwy w siedzibie sądu, w którym toczy się postępowanie upadłościowe. Do problemu tego powrócono w projekcie Prawa upadłościowego i naprawczego, o czym niżej.

²³ Zob. O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1935, s. 11, 85 i 98, który jednocześnie wprowadził podział tych organów na organy sądowe i organy wierzycieli; szerzej A.G. Harla, *Syndyk masy upadłości w polskim prawie cywilnym (materiałnym i procesowym)*, Warszawa 2007, s. 146–149, 150–151 i 350 wraz z podaną literaturą.

²⁴ Organy postępowania upadłościowego to kategoria podmiotów, którym przepisy prawa upadłościowego przyznają „uprawnienia do dokonywania poszczególnych czynności postępowania – wpływania na jego przebieg i kształtowania sytuacji prawnej innych podmiotów”; P. Pogonowski, *Organy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2001, s. 28. Zob. też A. Kowalczyk, P. Pogonowski, *Zarys charakterystyki prawnej organów postępowania upadłościowego na tle projektu prawa upadłościowego*, „Przegląd Legislacyjny” 2001, nr 3, s. 32.

²⁵ P. Pogonowski, *Organy postępowania*, s. 29.

²⁶ Ibidem, s. 28.

cych postępowanie upadłościowe”²⁷ (nie organów postępowania upadłościowego). Wyróżnił wśród nich sąd upadłościowy²⁸, z tym że w toku rozważań autor w zasadzie stosuje termin „sąd” (bez przymiotnika „upadłościowy”)²⁹, ewentualnie sformułowanie „sąd w postępowaniu upadłościowym”³⁰. Termin „sąd” bez przymiotnika „upadłościowy” występuje też w katalogu organów właściwego postępowania upadłościowego sformułowanym ówczesnie przez Witolda Broniewicza³¹ i Marka Koennera³². Z kolei Jerzy Rażewski rozważał „właściwość miejscową sądu upadłościowego”³³. W każdym razie należy zwrócić uwagę, że nie sformułowano żadnych definicji pojęcia sądu upadłościowego, najwidoczniej zakładając, że wystarczające jest rozumienie intuicyjne.

Na mocy ustawy z dnia 31 lipca 1997 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe i niektórych innych ustaw³⁴ w dwóch – nowo dodanych – przepisach, a mianowicie art. 17² § 2 (dotyczącym zakazu działalności gospodarczej) i art. 85 § 4 (dotyczącym wyznaczenia kuratora), pojawił się termin „sąd prowadzący postępowanie upadłościowe”, z kolei w art. 17³ § 1 zd. pierwsze – „sądy gospodarcze właściwe w sprawach upadłości”³⁵. Termin „sąd prowadzący postępowanie upadłościowe” zaakceptowano w ówczes-

²⁷ F. Zedler, *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1999, s. 69 i 70. Podobnie: „organy prowadzące postępowanie układowe” i wśród nich – sąd układowy; ibidem, s. 326.

²⁸ Ibidem, s. 69.

²⁹ Zob. ibidem, np. s. 84, 90, 124, 127, 128.

³⁰ Zob. ibidem, s. 70 i 72.

³¹ W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1996, s. 429.

³² M. Koenner, *Syndyk masy upadłości*, Sopot 1999, s. 24 i 53.

³³ J. Rażewski, *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Toruń 1999, s. 140. Na gruncie prawa niemieckiego zob. ówczesne opracowanie F. Zolla, *Czy niemieckie prawo upadłościowe powinno być wzorem dla polskiego ustawodawcy?*, „Studia Prawnicze” 2001, nr 1, s. 60.

³⁴ Dz.U. Nr 117, poz. 751.

³⁵ Art. 17³ p.u. z 1934 r. w tym brzmieniu obowiązywał do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, Prawa upadłościowego, ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawy o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego oraz ustawy – Prawo działalności gospodarczej, Dz.U. Nr 114, poz. 1193.

nej doktrynie³⁶. Również ten termin pozostał jednak bez zdefiniowania. Wyrażono pogląd, że jest to sformułowanie wskazujące na „właściwość wydziału upadłościowego w sądzie gospodarczym”³⁷; w innych rozważaniach uznano, że oba terminy („sąd prowadzący postępowanie upadłościowe”, „sąd gospodarczy właściwy w sprawach upadłości”) są tym samym co „sąd upadłościowy”³⁸.

2.2. Projekt Prawa upadłościowego i naprawczego

Dotychczas niestosowane na gruncie normatywnym w polskim systemie³⁹ pojęcie sądu upadłościowego pojawiło się w kilku miejscach w projekcie nowego prawa upadłościowego⁴⁰, wkrótce potem uchwalonego jako ustawa Prawo upadłościowe i naprawcze. Konkretnie wystąpiło ono w następujących projektowanych przepisach: art. 18 i 19 – dotyczących właściwości i składu sądu w sprawach o ogłoszenie upadłości, art. 74 – dotyczącym sądu właściwego do rozpoznania powództwa o wyłączenie z masy, art. 148 i 150 – odnoszących się do właściwości i składu sądu po ogłoszeniu upadłości, art. 223 – ustanawiającym regulację statusu sądu drugiej instancji, art. 374 – ustanawiającym sąd upadłościowy jako uprawniony do orzekania o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej. Warto

³⁶ F. Zedler, *Prawo upadłościowe i układowe*, s. 287; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 361 i 470; autor używa też terminu „sąd”, zob. ibidem, np. s. 496.

³⁷ Zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i układowe*, s. 117. Autor uchylił się jednak od ostatecznego rozstrzygnięcia ze względu na to, że nie było jasne, czy przedmiotem art. 17² § 2 p.u. z 1934 r. był wyłącznie problem właściwości sądu, czy również kwestia dopuszczalności prowadzenia postępowania o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej niezależnie od postępowania upadłościowego.

³⁸ P. Pogonowski, *Problematyka sądu orzekającego o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej w postępowaniu upadłościowym*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2005, t. 15, nr 2, s. 103.

³⁹ Pojęciem sądu upadłościowego nie posługiwały się też przepisy obowiązującej obok Prawa upadłościowego z 1934 r. ustawy z dnia 29 czerwca 1983 r. o poprawie gospodarki przedsiębiorstwa państwowego oraz o jego upadłości, Dz.U. Nr 36, poz. 65, ani ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, Dz.U. Nr 30, poz. 210, ani też Kodeksu handlowego.

⁴⁰ Druk sejmowy nr 809 Sejmu IV kadencji, <https://orka.sejm.gov.pl>.

zaznaczyć, że projektowany art. 149 wprowadzał zasadę koncentracji właściwości, tj. wyłączną właściwość sądu upadłościowego do rozpoznawania powództw przeciwko upadłemu wniesionych po ogłoszeniu upadłości i innych powództw, w których dochodzone są roszczenia podlegające zaspokojeniu z masy upadłości, z wyłączeniem sprawy z zakresu prawa rodzinnego.

W uzasadnieniu projektu w tych miejscach, gdzie jest mowa o sądzie upadłościowym⁴¹, nie zostało wyjaśnione, jak rozumieć ten termin. Nie zaznaczono też, że taka terminologia będzie nowością na gruncie normatywnym. Projekt poddano stosunkowo szczegółowemu omówieniu w literaturze. W przeprowadzonych rozważaniach utożsamiono „sąd upadłościowy” z „sądem ogłaszającym upadłość” i uznano go za „główny organ sądowy postępowania”⁴²; nie zgłoszono zastrzeżeń wobec podejścia, w myśl którego także sąd właściwy w procesie o wyłączenie z masy upadłości jest kwalifikowany jako sąd upadłościowy⁴³.

2.3. Stan od wejścia w życie Prawa upadłościowego i naprawczego

Wymienione wyżej przepisy po uchwaleniu ustawy weszły w życie (z dniem 1 października 2003 r.)⁴⁴. Nie utrzymał się projektowany przepis o koncentracji właściwości sądu. W wyniku kolejnych nowelizacji wypadków użycia w ustawie pojęcia sądu upadłościowego jest znacząco więcej. Konkretnie ma to także miejsce w przepisach ustanawiających uprawnienia do: wstrzymania przez sąd upadłościowy rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 9b ust. 2 p.u.), wstrzymania przez sąd upadłościowy wydania postanowienia o umorzeniu zobowiązań (art. 370b ust. 2 p.u.), wyznaczenia przez sąd upadłościowy kuratora dla dłużnika (art. 26¹ ust. 1 p.u.); następnie – w przepisach o właściwości i składzie

⁴¹ Zob. s. 117, 135 i 140 uzasadnienia.

⁴² A. Kowalczyk, P. Pogonowski, op.cit., s. 32 i 33.

⁴³ Ibidem, s. 35.

⁴⁴ Z tym że art. 148 z projektu to w ustawie art. 149, a art. 374 to art. 375.

sądu w postępowaniu upadłościowym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (art. 491³ p.u., art. 491⁹ ust. 4 p.u.). W dalszych przepisach występuje sąd upadłościowy jako: właściwy do rozpoznania skargi na czynności syndyka (art. 491¹² ust. 1 zd. pierwsze p.u.), uprawniony do otwarcia postępowania o zawarcie układu przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej (art. 491²⁵ p.u.), uprawniony do rozpoznania powództwa o uznanie rozdzielnosci majątkowej za skuteczną wobec masy upadłości (art. 125 ust. 3 zd. trzecie p.u.), uprawniony do rozpoznania powództwa o nakazanie przekazania składników majątkowych do masy upadłości. W innych z kolei przepisach o sądzie upadłościowym jest mowa w takim kontekście, że złożenie dokumentu następuje „w sądzie upadłościowym” (art. 216a ust. 1e p.u.), przekazywanie dokumentów następuje „do sądu upadłościowego, który wydał postanowienie kończące postępowanie” (art. 228a ust. 4 p.u., podobnie w art. 491²⁴ ust. 4 zd. drugie p.u., art. 491³⁷ ust. 4 p.u.).

W ślad za Prawem upadłościowym i naprawczym pojęcie sądu upadłościowego zastosowano w ustawie z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy⁴⁵ (art. 3, 5, 6, 8, 17, 23 tej ustawy odnoszą się do różnych możliwych postanowień sądu upadłościowego, z kolei w art. 22b jest mowa o wniosku do sądu upadłościowego). W podobnym kontekście użyto tego pojęcia (kilkakrotnie) w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym⁴⁶ i później – w ustawie o Funduszu Ochrony Rolnictwa⁴⁷ oraz incydentalnie – w ustawie o fundacji rodzinnej⁴⁸ i ustawie o Krajowym Rejestrze Zadłużonych⁴⁹. Wraz z uchwaleniem Prawa restrukturyzacyjnego⁵⁰ pojęcie sądu upadłościowego pojawiło się również w tej ustawie. Mianowicie w art. 12 p.r. jest

⁴⁵ Tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 1087.

⁴⁶ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r., tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 685 ze zm.; dalej jako: ustawa o KRS.

⁴⁷ Ustawa z dnia 9 maja 2023 r., Dz.U. poz. 1130.

⁴⁸ Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r., Dz.U. poz. 326 ze zm.

⁴⁹ Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r., tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r. poz. 1909.

⁵⁰ Ustawa z dnia 15 maja 2015 r., tekst jednolity: Dz.U. z 2022 r. poz. 2309 ze zm.; dalej jako: p.r.

mowa o wstrzymaniu rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości przez sąd upadłościowy i o kwestii łącznego rozpoznania przez ten sąd wniosku o ogłoszenie upadłości oraz wniosku restrukturyzacyjnego; z kolei w art. 337 p.r. jest mowa o sądzie upadłościowym jako uprawnionym do rozpoznania uproszczonego wniosku o ogłoszenie upadłości⁵¹.

Pod rządem p.u. określenie „organy postępowania upadłościowego” – choć w p.u. użyte jedynie incydentalnie (w art. 216b) – można uznać za w pełni akceptowane przez doktrynę⁵². W katalogu tych organów Feliks Zedler konsekwentnie – tj. jak w poprzednim stanie prawnym – wymieniał sąd (bez przymiotnika)⁵³. Podobne podejście zastosowała Anna Hrycaj⁵⁴, jednak w późniejszym opracowaniu autorki zauważalne jest zamienne używanie terminów „sąd” i „sąd upadłościowy”⁵⁵, przy czym autorkę wyróżnia to, że sformułowała definicję sądu upadłościowego: jest to sąd, który podejmuje zastrzeżone ustawowo dla niego czynności w postępowaniu upadłościowym⁵⁶. Jeżeli chodzi o innych autorów, to również dla nich kwestia, czy w ramach poruszanej problematyki organów postępowania upadłościowego jest mowa o „sądzie”, czy o „sądzie upadłościowym”, nie miała znaczenia⁵⁷.

⁵¹ Warto zaznaczyć, że ustawa wprowadziła ponadto pojęcie sądu restrukturyzacyjnego.

⁵² F. Zedler jeszcze w 2009 r. (*Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, Warszawa 2009, s. 108) używał sformułowania o organach prowadzących postępowanie upadłościowe (ściśle: „organach prowadzących właściwe postępowanie upadłościowe”); w opracowaniu z 2016 r. (*Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016, s. 110) odstąpił od tego określenia. Jest to słuszne, gdyż sformułowanie „organ postępowania” akcentuje, że organ jest immanentny wobec postępowania.

⁵³ F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, s. 108 ; idem, *Zarys prawa upadłościowego*, s. 55 i 110–111.

⁵⁴ A. Hrycaj, *Syndyk masy upadłości*, Poznań 2006, s. 25 i 26.

⁵⁵ A. Hrycaj, *Prawo i postępowanie upadłościowe osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej*, Warszawa 2020, s. 88 i 188.

⁵⁶ Ibidem, s. 88.

⁵⁷ Np. K. Flaga-Gieruszyńska, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2012, na s. 31–32: „sąd”, ale na s. 34: „sąd upadłościowy”; A.G. Harla, *Syndyk masy*, na s. 349: „sąd”, lecz w późniejszym opracowaniu (*Prawo upadłościowe i naprawcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2011, s. 162 i 185): „sąd upadłościowy”. Zamienne terminami „sąd” i „sąd upadłościowy” w odniesieniu do organów postępowania upadłościowego posługuje się też M. Koenner, *Likwi-*

Na to, że pojęcie sądu upadłościowego wymaga interpretacji, zwrócił uwagę Andrzej Jakubecki już w pierwszym komentarzu do ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, stwierdzając: „pojęcie sądu upadłościowego, podobnie jak sądu rejestrowego, sądu opiekuńczego, ma funkcjonalny charakter”⁵⁸. Spostrzeżenie to zostało przejęte przez innych autorów⁵⁹ i było później wielokrotnie powtarzane, niemniej bez konsekwencji i bez prób rozwinięcia problemu. Terminem „sąd upadłościowy” nie posługuje się ustawodawstwo Unii Europejskiej odnoszące się do prawa upadłościowego⁶⁰. Pojęcie tego rodzaju znane jest natomiast niektórym ustawodawstwom krajowym, np. w Niemczech – „sąd insolwencyjny”⁶¹.

Jeśli chodzi o stanowisko orzecznictwa, to należy mieć na uwadze, że tylko w nielicznych wypadkach p.u. wprowadza dopuszczalność skargi kasacyjnej. Stąd liczba orzeczeń Sądu Najwyższego na gruncie prawa upadłościowego generalnie nie jest znaczna, a przy tym żadna ze spraw nie stała się okazją do podjęcia przez Sąd Najwyższy wykładni pojęcia sądu upadłościowego⁶².

dacja upadłościowa, Kraków 2006, s. 48–49. Rozróżnienia nie stosuje również P. Horosz, *Prawo upadłościowe i prawo restrukturyzacyjne – zarys wykładu*, Warszawa 2023, s. 61–62 i 72–73.

⁵⁸ A. Jakubecki, w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2003, s. 55.

⁵⁹ Zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 53; K. Babiarsz-Mikulska, *Charakter prawny instytucji sądu upadłościowego oraz jego czynności w postępowaniu upadłościowym – uwagi praktyczne na tle postępowania z opcją likwidacyjną*, „Studia Prawnicze KUL” 2013, nr 1, s. 8; A. Hrycaj, *Prawo i postępowanie*, s. 88; eadem, *Sądowe organy postępowania upadłościowego*, w: A. Hrycaj, P. Filipak, B. Sierakowski, J. Rak, *Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2022, s. 19, <https://iws.gov.pl>.

⁶⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego, Dz.Urz. UE L 141, s. 19. Rozporządzenie obowiązuje w miejsce poprzedniego aktu w postaci rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r., Dz.Urz. WE L 160, s. 1 ze zm.

⁶¹ § 2 *Insolvenzordnung* z 1994 r. ma nagłówek: *Amtsgericht als Insolvenzgericht*. W prawie angielskim *Insolvency Act* z 1986 r. posługuje się terminem „court”. Określenia „insolvency court”, „bankruptcy court” są dopuszczalne, lecz nie ma żadnych osobnych sądów o takich nazwach.

⁶² W szczególności tam, gdzie sąd ten odnosi się do kwestii poddania w art. 375 p.u. wymienionych w nim spraw kompetencji sądów upadłościowych, nie prowadzi rozważań co do znaczenia samego tego pojęcia. Zob. uza-

3. Wnioski co do sposobu rozumienia pojęcia sądu upadłościowego *de lege lata*

Poza sporem jest, że w polskim systemie sądownictwa jednostka organizacyjna o nazwie „sąd upadłościowy” nie występuje⁶³.

W stwierdzeniu, że pojęcie sądu upadłościowego ma charakter funkcjonalny, chodzi o to, że sformułowanie to odnosi się do wyodrębnienia kompetencyjnego, a nie organizacyjnego⁶⁴. Na poparcie tego stanowiska przywoływana jest analogia do pojęcia sądu rejestrowego. Można jednak postawić tezę o częściowej przynajmniej nieadekwatności tego podejścia w obecnym stanie normatywnym w zakresie organizacji sądownictwa powszechnego. W odniesieniu do pojęcia sądu rejestrowego ewolucja w rozwiązaniach normatywnych jest szczególnie wyrazista. Otóż na gruncie Kodeksu handlowego z 1934 r. czy przepisów ustawy Prawo spółdzielcze stosowane wielokrotnie w przepisach pojęcie sądu rejestrowego ewidentnie miało znaczenie funkcjonalne. W obecnym stanie prawnym jest ono nie tylko funkcjonalne, ale też – i to nawet w pierwszym rzędzie – organizacyjne (instytucjonalne)⁶⁵. Wynika to z łącznego uwzględniania treści przepisów ustawy o KRS (w art. 2 ust. 1 kwalifikacja sądu rejestrowego przysługuje sądowi rejonowemu – sądowi gospodarczemu) i ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych⁶⁶

sadnienie uchwały z dnia 24 lutego 2005 r., III CZP 87/04, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2006, z. 2, poz. 19; uzasadnienie postanowienia z dnia 4 sierpnia 2005 r., III CK 691/04, Legalis nr 94808. Zob. też uzasadnienie uchwały z dnia 13 czerwca 2018 r., III PZP 1/18, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy” 2018, z. 10, poz. 32.

⁶³ Por. R. Lewandowski, P. Wołowski, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2011, s. 41.

⁶⁴ Tak wprost A. Jakubecki, w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010; podobnie J. Kruczalak-Jankowska, w: *System prawa handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 760; A. Hrycaj, *Prawo i postępowanie*, s. 88.

⁶⁵ Podobnie A. Jaworski, A. Komenda, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2021, s. 841.

⁶⁶ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r., tekst jednolity: Dz.U. z 2024 r. poz. 334; dalej jako: p.u.s.p.

(w art. 11 § 2a znajduje się sformułowanie: wydziały gospodarcze do spraw Krajowego Rejestru Sądowego)⁶⁷.

W sumie istotne jest, że zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie utworzenia wydziałów w sądach rejonowych⁶⁸ tworzy wydziały gospodarcze do spraw gospodarczych, wydziały gospodarcze do spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych, z kolei w niektórych sądach – wydziały gospodarcze do spraw gospodarczych oraz upadłościowych i restrukturyzacyjnych, poza tym – wydziały gospodarcze – Krajowego Rejestru Sądowego⁶⁹.

Samo sformułowanie „sąd gospodarczy” to określenie o charakterze ustrojowym⁷⁰. Z art. 10a zd. pierwsze p.u.s.p. wynika, że zadaniem sądów gospodarczych jest rozpoznawanie po pierwsze: spraw gospodarczych, po drugie: innych spraw z zakresu prawa gospodarczego (przykładem mogą być sprawy o wpis do rejestru przedsiębiorców) i cywilnego (można tu zaliczyć np. sprawy w postępowaniu zabezpieczającym)⁷¹. Stosownie do zd. drugiego tego artykułu sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych⁷².

⁶⁷ W literaturze od początku obowiązywania ustawy o KRS posługiwano się pojęciem wydziału rejestrowego (lub wydziału KRS), zob. K. Płowucha, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach rejestrowych*, w: *Studia z prawa publicznego*, red. K. Lubiński, Toruń 2001, s. 160. Zob. też Ł. Goździaszek, w: *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2024, Legalis, komentarz do art. 2, teza 19.1.

⁶⁸ Dz.Urz. Ministra Sprawiedliwości, poz. 3.

⁶⁹ Jednocześnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 października 2014 r. w sprawie przekazania niektórym sądom okręgowym i sądom rejonowym rozpoznawania spraw gospodarczych z obszarów właściwości innych sądów okręgowych i sądów rejonowych, tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 2544.

⁷⁰ Zob. W. Broniewicz, *Sąd rodzinny*, s. 40.

⁷¹ „Inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego” należą do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw (o czym jest mowa w art. 12 § 1 pkt 5, art. 16 § 1 pkt 4, art. 18 § 1 pkt 1 p.u.s.p.).

⁷² Tam, gdzie ustawa nadaje wydziałowi miano sądu, nie ma to merytorycznego znaczenia dla statusu takiej jednostki organizacyjnej, lecz jedynie podkreśla społeczną rangę rozpoznawanych w wydziale danego rodzaju spraw; zob. T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, op.cit., s. 51. Zob. też A. Machnikowska, w: *System postępowania cywilnego*, t. 6: *Postępowania odrębne*, red. A. Machnikowska, Warszawa 2022, s. 16.

Artykuł 18 zd. drugie p.u. stanowi, że sądem upadłościowym jest sąd rejonowy – sąd gospodarczy. Pierwsze ustalenie, którego trzeba dokonać, wychodząc od tego uregulowania, jest następujące: gdyby w ustawie określenie „sąd upadłościowy” oznaczało „sąd ogłaszający upadłość”, „sąd, który ogłosił upadłość”, „sąd rozpoznający zażalenia na postanowienia sędziego komisarza”, sformułowania z przepisów, takie jak „sąd upadłościowy, który ogłosił upadłość” (art. 149 ust. 1 p.u.), „sąd upadłościowy, który wydał postanowienie kończące postępowanie” (art. 228a ust. 4, art. 491²⁴ ust. 4, art. 491³⁷ ust. 4 p.u.), byłyby nielogiczne, miałyby charakter tautologii.

Jednocześnie należy zauważyć, że termin „sąd upadłościowy” nie jest – ani w art. 18 p.u., ani w innych przywoływanych przepisach (z dwoma wyjątkami, o których niżej) – użyty w takim znaczeniu, jak wskazano wyżej przy omawianiu doktrynalnych katalogów organów postępowania upadłościowego. Tam, gdzie przepis odsyła uczestników postępowania upadłościowego i syndyka na drogę procesu (o powództwach do sądu upadłościowego jest mowa w art. 74, art. 125 ust. 3, art. 134 ust. 1a i 1b p.u.) przez „sąd upadłościowy”, nie można rozumieć sądu jako organu postępowania upadłościowego (tj. – nawiązując do przywołanej definicji Anny Hrycaj – sądu podejmującego zastrzeżone dla niego czynności w postępowaniu upadłościowym), albowiem postępowanie upadłościowe i proces cywilny to osobne rodzaje postępowania cywilnego; inaczej mówiąc, sprawy z tych powództw toczą się – jak zresztą już wspomniano – poza postępowaniem upadłościowym, nie w jego ramach⁷³. Podobnie nie jest postępowaniem upadłościowym postępowanie o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej, kwalifikowane przez art. 375 p.u. jako należące do sądu upadłościowego⁷⁴. W ten sposób podejście sporej części przedstawicieli doktryny odbiega od rozumienia omawianego pojęcia wynikającego

⁷³ Podobnie zob. np. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i układowe*, s. 314; D. Chrapoński, w: *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, Warszawa 2017, s. 287.

⁷⁴ Zob. F. Zedler, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14.09.2005 r., III CZP 58/05*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2006, nr 10, poz. 110, s. 517; idem, w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*, Warszawa 2010, s. 785;

z przepisów. Wśród przepisów p.u. posługujących się terminem „sąd upadłościowy” jest natomiast takie uregulowanie – w postaci art. 150 – w którym rozważane tu pojęcie zastosowano na oznaczenie organu postępowania (upadłościowego), przepis odnosi się bowiem do sądu jako składu orzekającego; drugi przepis zawierający tego rodzaju ujęcie to art. 222 p.u. (sąd upadłościowy jest tu wymieniony w zestawieniu z sędzią komisarzem). W pozostałych wypadkach tam, gdzie przepisy p.u. regulują działalność sądu jako organu postępowania upadłościowego, użyty jest wyraz „sąd” bez przymiotnika.

W sumie zatem sformułowanie z art. 18 zd. drugie p.u. z jednej strony nie jest definicją sądu upadłościowego, z drugiej – ma podwójne znaczenie: po pierwsze wyraża, że funkcję sądu upadłościowego pełni sąd rejonowy – sąd gospodarczy, po drugie rozstrzyga kwestię terminologiczną – że ustawowe sformułowanie „sąd upadłościowy” oznacza (w zasadzie) sąd rejonowy – sąd gospodarczy, a więc wydział gospodarczy sądu rejonowego, któremu powierzono rozpoznawanie określonego rodzaju spraw.

Sformułowanie „sądem upadłościowym jest sąd rejonowy – sąd gospodarczy” jest więc ogólnym wskazaniem na rodzaj wydziału⁷⁵. W istocie rzeczy poszczególnymi sądami upadłościowymi są te wydziały gospodarcze sądów rejonowych, którym powierzono (wyłącznie lub obok innych spraw gospodarczych) rozpoznawanie stosownego zakresu spraw, zwanych w przywołanym zarządzeniu Ministra „sprawami upadłościowymi i restrukturyzacyjnymi”. Wynika z tego, że tam, gdzie przepis ustanawia jako właściwy sąd upadłościowy, chodzi o wydział gospodarczy sądu rejonowego, z tym że taki, w którego zakresie kompetencji znajdują się wymienione rodzaje spraw.

U podstaw całego rozważanego problemu leży to, że ten sam termin – w tym wypadku przymiotnik „upadłościowy” – może służyć do opisu funkcji sądu i do określenia jednostki organizacyjnej

M. Mrówczyński, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach zakazu prowadzenia działalności gospodarczej*, Warszawa 2012, s. 76.

⁷⁵ Stąd słusznie można twierdzić, że art. 18 p.u. jest przepisem o charakterze prawnoustrojowym; R. Adamus, *Prawo upadłościowe...*, s. 80.

(takiej jak wydział sądu). Nie ma przeszkód do używania terminu „sąd upadłościowy” w znaczeniu funkcjonalnym, kłopotliwe jest jednak to, że takie rozumienie tego terminu jest mało konkretne (niejasne); dopiero bowiem zbadanie całokształtu przepisów o właściwości funkcjonalnej tego rodzaju wydziału (zob. niżej) może prowadzić do ustalenia zakresu przedmiotowego tak ujmowanego pojęcia, o którym mowa⁷⁶. Pojęcie to w takim rozumieniu może w rezultacie być mało przydatne⁷⁷. W znacznym stopniu inaczej jest w wypadku pojęcia sądu rejestrowego, gdyż „funkcja rejestrowa” jest skonkretyzowana w przepisie: zawiera się w niej prowadzenie Krajowego Rejestru Sądowego, rozpatrywanie spraw rejestrowych⁷⁸, a sprawy rejestrowe są normatywnie zdefiniowane. Niemniej trzeba przyznać, że w ramach ujęcia funkcjonalnego nadal aktualne jest też szerokie rozumienie terminu „sąd rejestrowy”, a mianowicie odnoszące się również do sądów prowadzących inne rejestry niż Krajowy Rejestr Sądowy (np. rejestr zastawów)⁷⁹.

4. Pojęcie sądu upadłościowego a właściwość tego sądu

W ramach problematyki sądu zagadnieniem pierwszoplanowym – o randze konstytucyjnoprawnej – jest pojęcie sądu właściwego. Ma ono wymiar zarówno ustrojowy, jak i procesowy. Skłania to do próby odpowiedzi na pytanie, w jakim związku pozostają ze sobą kwestia właściwości sądu i ustalona w powyższych rozważaniach treść pojęcia sądu upadłościowego.

⁷⁶ Zagadnienie to wiąże się z kwestią rodzajów roszczeń podlegających dochodzeniu i zaspokojeniu w postępowaniu upadłościowym oraz roszczeń podlegających dochodzeniu poza tym postępowaniem; zob. szerzej M. Mrówczyński, *Uczestnicy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2019, s. 67–73.

⁷⁷ Na podobny problem w odniesieniu do sądu opiekuńczego wskazuje W. Broniewicz, *Sąd rodzinny*..., s. 44–45.

⁷⁸ Por. K. Płowucha, *Postępowanie nieprocesowe*..., s. 160–161.

⁷⁹ Por. ibidem, s. 161.

Generalnie w rozważaniach z zakresu właściwości sądu mówi się o „właściwości sądów rejonowych i okręgowych”⁸⁰ (a więc z odniesieniem do rodzaju sądu na gruncie ustrojowym⁸¹); tak też ujmuje to k.p.c.⁸², zgodnie zresztą z którym w zależności od rodzaju sprawy możliwe jest określenie właściwości konkretnego tak rozumianego sądu. Można jednak – w ramach pewnego uproszczenia – wyjść poza ujęcie kodeksowe i odnosić pojęcie właściwości do wydziałów sądów⁸³. A skoro wydziałem sądu jest m.in. sąd upadłościowy, można zasadnie twierdzić, że wspomniane już art. 18, 19, 149 p.u. regulują właściwość rzeczową i miejscową sądu upadłościowego⁸⁴.

Od właściwości rzeczowej i miejscowej należy odróżnić właściwość funkcjonalną sądu (niebędącą zresztą pojęciem ustawowym), oznaczającą zakres jego funkcji⁸⁵. Ustalanie tej właściwości w odniesieniu do sądu upadłościowego – rozumianego jako wydział – musi w punkcie wyjścia uwzględniać okoliczność, że w ramach spraw gospodarczych – zdefiniowanych w art. 458² § 1 k.p.c. – wyróżnione zostały sprawy zakwalifikowane jako „sprawy z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego”. Właściwość funkcjonalna przysługuje też sądowi jako organowi postępowania; świadczy o tym treść art. 151 ust. 1 p.u. (nawiązującego do wspomnianego art. 150 p.u.).

Funkcje ma zarówno sąd jako wydział, jak i sąd jako organ postępowania. Ale nie jest to ten sam zakres funkcji. Zakres funkcji sądu upadłościowego jako wydziału jest najszerszy (to jest pewna

⁸⁰ Tak np. A. Arkuszewska, w: *System postępowania*, t. 3A, s. 922.

⁸¹ Zob. W. Broniewicz, *Sąd rodzinny...*, s. 41.

⁸² Por. M. Muliński, w: *Kodeks postępowania cywilnego, t. 1 B, Komentarz. Art. 425 – 729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 458², teza 1.

⁸³ Zob. W. Broniewicz, *Sąd rodzinny...*, s. 41 – 42.

⁸⁴ Por. I. Gil, w: *System prawa*, t. 6, s. 963 i 964; F. Zedler, w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*, Warszawa 2010, s. 387; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Legalis 2024, komentarz do art. 149, tezy 2 i 3; R. Lewandowski, P. Wołowski, op.cit., s. 41–42.

⁸⁵ Właściwość funkcjonalną sądu gospodarczego rozważają np. I. Gil, E. Marszałkowska-Krześ, *Sprawa gospodarcza. Kognicja sądu gospodarczego*, Wrocław 2020, s. 20, 21, 33, 86, 87, 102, 110, 145, 146.

całość), natomiast pewne funkcje sąd upadłościowy pełni jako organ postępowania upadłościowego, a inne – jako organ postępowania procesowego⁸⁶ i ewentualnie postępowań pomocniczych, związanych czy to z postępowaniem upadłościowym, czy to z procesem. Tam, gdzie funkcje sądu upadłościowego jako wydziału i funkcje sądu jako organu postępowania upadłościowego nakładają się na siebie, nie rodzi się potrzeba zachowywania szczególnej precyzji w wypowiedziach; trzeba natomiast mieć świadomość, że w pewnych obszarach funkcje te się nie pokrywają i wtedy należy to zaznaczać, aby uniknąć zamieszania⁸⁷.

5. Podsumowanie

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że pojęcie sądu upadłościowego – stosowane już w XIX w. w ustawodawstwach obcych i znane w polskiej doktrynie prawa – do polskiego systemu prawa, a tym samym języka prawnego, zostało wprowadzone wraz z uchwaleniem i wejściem w życie ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze. Całokształt uregulowań tej ustawy wskazuje na to, że intencją ustawodawcy było nadanie terminowi „sąd upadłościowy” w zasadzie znaczenia ustrojowo-organizacyjnego i w takim samym znaczeniu konsekwentnie stosowanie go zarówno w nowelizacjach p.u., jak i innych nowo uchwalanych ustawach. Jest to zrozumiałe w sytuacji, gdy w polskim systemie sądownictwa istnieją wyodrębnione pod względem kompetencji jednostki organizacyjne – w postaci wydziałów sądów rejonowych.

⁸⁶ W ramach tego chodzi również o – będące postępowaniem nieprocesowym – postępowanie o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej.

⁸⁷ Stosunkowo często w ramach rozważań o podmiotach postępowania upadłościowego jako „kompetencje sądu upadłościowego” wymienia się ich cały zakres bez odróżniania sytuacji, w których w przepisie figuruje „sąd”, od tych, w których występuje „sąd” z przymiotnikiem „upadłościowy”. Bywa, że dezorientacja autora idzie tak daleko, że pojęcie sądu upadłościowego przeciwstawiane jest pojęciu sądu ogłaszającego upadłość; tak A. Malmuk-Cieplak, w: *Prawo upadłościowe*, red. A.J. Witosz, s. 444.

W ustawie p.u. w wielu przepisach mowa jest ponadto o sądzie w innym znaczeniu, a mianowicie sądzie w znaczeniu procesowym. Jest tak w sytuacjach, gdy chodzi o kompetencje, które ma sąd dokonujący zgodnie ze swoimi uprawnieniami czynności w toku postępowania upadłościowego, obok innych organów tego postępowania.

W odniesieniu do tego podziału można dopatrzeć się pewnego odzwierciedlenia terminologicznego w ustawie. Otóż w przepisach, w których użyto terminu „sąd upadłościowy”, chodzi o rozumienie ustrojowo-organizacyjne. Innymi słowy, sformułowanie „sąd upadłościowy” jest skrótem na oznaczenie wydziału gospodarczego sądu rejonowego, któremu powierzono stosowny zakres spraw. W ramach tego w niektórych przepisach znaczenie wyrazu „sąd” jest podmiotowe, w innych – przedmiotowe. Z kolei w wypadkach, w których chodzi o sąd jako organ z określonymi kompetencjami w toku postępowania upadłościowego, w ustawie używany jest termin „sąd” (bez przymiotnika), choć nie do końca konsekwentnie. Od wskazanej reguły są bowiem dwa odstępstwa: w art. 150 i 222 p.u. „sąd upadłościowy” oznacza sąd jako organ postępowania upadłościowego.

Trzecie rozumienie pojęcia sądu upadłościowego to te wypadki, w których w doktrynie lub orzecznictwie używa się terminu „sąd upadłościowy”, abstrahując od znaczenia zarówno ustrojowego, jak i procesowego, czyli nadając mu znaczenie szerokie. To te sytuacje można kwalifikować jako ujęcie funkcjonalne. „Upadłościowa funkcja” sądu nie jest jednak wyrażona w jakimś jednym przepisie. Określenie, co się na nią składa, jest możliwe dopiero w drodze uwzględnienia całokształtu przepisów p.u. ustanawiających właściwość funkcjonalną stosownego wydziału gospodarczego.

Pojęcie sądu upadłościowego nie jest więc jednolite. Istotne jest, by w wypowiedziach doktrynalnych zadbać o jasność i dokonywanie stosownych rozróżnień w zakresie jego używania.

STRESZCZENIE

Pojęcie sądu upadłościowego

Potrzeba dokonania jednoznacznych ustaleń co do pojęcia sądu upadłościowego jest warunkowana kilkoma okolicznościami. Po pierwsze, obowiązująca obecnie ustawa Prawo upadłościowe z 2003 r. posługuje się dwoma terminami: „sąd” i „sąd upadłościowy”. Po drugie, samo w sobie pojęcie sądu ma zróżnicowaną treść, w tym przede wszystkim należy odróżniać jego rozumienie ustrojowo-organizacyjne od rozumienia sądu jako organu postępowania (sąd w znaczeniu procesowym). Po trzecie, pojęcie sądu upadłościowego było rozwijane w doktrynie jeszcze przed wejściem w życie obecnej ustawy i wprowadzeniem tego pojęcia do języka prawnego, a więc kształtowało się w istocie w oderwaniu od konkretnego stanu normatywnego. Z przeprowadzonych rozważań wynika, że wprowadzenie terminu „sąd upadłościowy” jest wskazaniem na jednostkę organizacyjną sądownictwa w postaci wyposażonego w stosowne kompetencje wydziału gospodarczego sądu rejonowego (który to wydział nosi również miano sądu gospodarczego), jednak ustawodawca nie jest w tej kwestii do końca konsekwentny. Jednocześnie okazuje się, że do uzgodnienia rozumienia tego pojęcia na gruncie normatywnym (w Prawie upadłościowym i niektórych innych ustawach) i sposobu jego używania w doktrynie w istocie rzeczy nie doszło. W sumie pojęcie sądu upadłościowego jest niejednolite, co powinno być uwzględniane zarówno w rozważaniach teoretycznych, jak i praktycznych, zwłaszcza dotyczących właściwości sądu.

Słowa kluczowe: upadłość; postępowanie upadłościowe; sąd upadłościowy; sąd gospodarczy; organy postępowania upadłościowego

SUMMARY

The notion of insolvency court

The necessity for analyzing the notion of insolvency court arises from several circumstances. First, prescriptions of Polish act in force, i.e., Insolvency Act of 2003, contain two terms: “court” and “insolvency court”. Second, the notion of court itself is differentiated because court, in a structural sense, is not the same as court in a procedural sense (court as a body running legal proceedings). Third, the notion of insolvency court was developed in Polish doctrine of law before it was introduced into the Polish legal system, so it was built independently of legal status. Considerations in the article show that using the term “insolvency court” the legislator indicates a separate entity, i.e., a competent division

of a district court (division also called commercial court), but there are some exceptions to this rule. At the same time, it turns out that the sense of the term “insolvency court” in legal acts is in fact not harmonized with the way of using it in a doctrine. Finally, the author comes to a conclusion that the notion of insolvency court is not homogeneous. This must be taken into account both in theoretical and practical considerations, in particular those regarding the court’s competence.

Keywords: insolvency; insolvency proceedings; insolvency court; commercial court

BIBLIOGRAFIA

- Adamus R., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Adamus R., *Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce*, w: *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, nuntia vetustatis. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Włodzimierzowi Kaczorowskiemu*, red. E. Kozerska, M. Maciejewski, P. Stec, Opole 2015.
- Allerhand M., *Prawo upadłościowe*, t. 1: *Komentarz*, Warszawa 1937.
- Babiarz-Mikulska K., *Charakter prawny instytucji sądu upadłościowego oraz jego czynności w postępowaniu upadłościowym – uwagi praktyczne na tle postępowania z opcją likwidacyjną*, „*Studia Prawnicze KUL*” 2013, nr 1.
- Broniewicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1996.
- Broniewicz W., *Sąd rodzinny a sąd opiekuńczy*, „*Przegląd Sądowy*” 1993, nr 2.
- Buber O., *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936.
- Ereciński T., Gudowski J., Iwulski J., *Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa*, Warszawa 2002.
- Feliga P., *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2012.
- Gil I., Marszałkowska-Krześ E., *Sprawa gospodarcza. Kognicja sądu gospodarczego*, Wrocław 2020.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, Warszawa 2000.

- Harla A.G., *Organy postępowania upadłościowego a organy postępowania cywilnego w ujęciu systemowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 4.
- Harla A.G., *Syndyk masy upadłości w polskim prawie cywilnym (materialnym i procesowym)*, Warszawa 2007.
- Horosz P., *Prawo upadłościowe i prawo restrukturyzacyjne – zarys wykładu*, Warszawa 2023.
- Hrycaj A., *Prawo i postępowanie upadłościowe osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej*, Warszawa 2020.
- Hrycaj A., *Sądowe organy postępowania upadłościowego*, w: A. Hrycaj, P. Filipak, B. Sierakowski, J. Rak, *Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2022, <https://iws.gov.pl>.
- Hrycaj A., *Syndyk masy upadłości*, Poznań 2006.
- Jakubecki A., Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2003.
- Jakubecki A., Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Jaworski A., Komenda A., *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2021.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1B: Art. 425–729, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, Legalis.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2: Art. 459–1217, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, Legalis.
- Koenner M., *Likwidacja upadłościowa*, Kraków 2006.
- Koenner M., *Syndyk masy upadłości*, Sopot 1999.
- Korzonek J., *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, t. 1, reprint, Bydgoszcz 1992.
- Kowalczyk A., Pogonowski P., *Zarys charakterystyki prawnej organów postępowania upadłościowego na tle projektu prawa upadłościowego*, „Przegląd Legislacyjny” 2001, nr 3.
- Lauter G., *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, komentarz*, Warszawa 1935.
- Lewandowski R., Wołowski P., *Prawo upadłościowe i naprawcze*, Warszawa 2011.
- Mrówczyński M., *Postępowanie nieprocesowe w sprawach zakazu prowadzenia działalności gospodarczej*, Warszawa 2012.
- Mrówczyński M., *Uczestnicy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2019.

- Niestrój H., *Sąd obwodowy w strukturze sądownictwa niemieckiego*, referat, Archiwum Państwowe w Opolu, http://adacta.archiwa.net/file/H_Niestroj_sad.pdf.
- Płowucha K., *Postępowanie nieprocesowe w sprawach rejestrowych*, w: *Studia z prawa publicznego*, red. K. Lubiński, Toruń 2001.
- Pogonowski P., *Organy postępowania upadłościowego*, Warszawa 2001.
- Pogonowski P., *Problematyka sądu orzekającego o zakazie prowadzenia działalności gospodarczej w postępowaniu upadłościowym*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2005, t. 15, nr 2.
- Prawo upadłościowe w opracowaniu E. Steina i A. Thaler* i *Prawo o postępowaniu układowym w opracowaniu D. Bułwy*, Warszawa 1935.
- Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, Warszawa 2010.
- Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, Warszawa 2017.
- Stelmachowski B., *Prawo upadłościowe Ziem Zachodnich*, Poznań 1932.
- System postępowania cywilnego*, t. 3A: *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji. Podmioty postępowania*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, P. Osowy, Warszawa 2024.
- System postępowania cywilnego*, t. 6: *Postępowania odrębne*, red. A. Machnikowska, Warszawa 2022.
- System prawa handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.
- Till E., *Zasady materialnego prawa konkursowego austriackiego*, Lwów 1907.
- Trammer J., *Ustawa konkursowa wraz z innymi ustawami i rozporządzeniami odnoszącymi się do prawa konkursowego, orzeczeniami Sądu Najwyższego i objaśnieniami*, Kraków 1904.
- Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2024, Legalis.
- Zedler F., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14.09.2005 r., III CZP 58/05, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2006, nr 10, poz. 110*.
- Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, Warszawa 2009.
- Zedler F., *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1999.
- Zedler F., *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016.
- Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Legalis 2024.
- Zoll F., *Czy niemieckie prawo upadłościowe powinno być wzorem dla polskiego ustawodawcy?*, „Studia Prawnicze” 2001, nr 1.